

ÇOK SANIKLI DAVALARLA İLGİLİ BİR YÖNTEM SORUNU : YASSIADA DENEYİ

Prof. Dr. Cemal MIHÇIOĞLU

En az yirmi yıl gecikmiş bulunan bu yazıda, Ordu'nun 27 Mayıs 1960 eylemi sonucu düşürülen Demokrat Parti yönetiminin yargılandığı Yassıada duruşmaları sırasında yapmam istenen bir "yöntem" çalışmasından söz etmek istiyorum.

1950-1960 yılları arasında ülkenin yazgısını elinde bulunduran Demokrat Parti yönetiminin toplu olarak yargıç önüne çıkarıldığı Yassıada duruşmaları, yalnız Türkiye'nin değil, öbür ulusların tarihinde de benzeri görülmemiş, olağanüstü bir olaydı. Yassıada olayının bir özelliği, düşürülen yönetimin başta Cumhurbaşkanı ile Başbakanı olmak üzere tüm milletvekillerinden oluşan yönetkil sorumlularının yanı sıra, daha başka birçok yüksek düzeyli kamu görevlisinin de yargılanmakta olması, bu yüzden de gerek sanık sayısının, gerek bir düzene sokulup kullanılabilir duruma getirilmesi gereken belgelerin çokluğuydu.

Göreve Çağrılış

Bu konuda yardımcı olmam isteği, Milli Birlik Hükümetinde Devlet Bakanlığı görevine getirilmiş bulunan Şefik İnan'dan geldi. Şefik İnan, 1944-1948 yılları arasında öğrenim gördüğüm, 1950 yılında Ankara Üniversitesine katıldıktan sonra, adı Siyasal Bilgiler Fakültesine dönüşen Siyasal Bilgiler Okulunda, yıllarca öğretim görevi yapmıştı. Daha sonraları, Demokrat Parti döneminde, İstatistik Genel Müdürlüğü görevinde de bulunan İnan, duyduğumuza göre, bu görevden Demokrat Parti yönetiminin sayısal verilerde o yönetimin yararına bir izlenim yaratabilecek biçimde kalem oynatması yolundaki bir isteğe boyun eğmek istemediği için ayrılmıştı. Kendisini yalnız okuldan, hoca-öğrenci ilişkisi içinde bulunduğumuz günlerden tanımakla kalmıyordum. İstatistik Genel Müdürlüğünden ay-

rılmasından bir süre önce Genel Müdürlük odasında onu görmeye gitmiş, gerek Siyasal Bilgiler Fakültesinde, gerek Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsünde okutmakta olduğum derslerde gerek sinme duyduğum kamu görevlileri sayısına ilişkin bilgiler almak istemiştim. Yumuşak huylu, alçak gönüllü, çalışkan bir kişi olan İnan, ceketini çıkarıp işe koyulmuş, eldeki işlenmemiş verilere dayanarak 1957 yılına ilişkin kamu görevlileri sayısını yüzde beşlik bir yanılığ payı bulunan yaklaşık sayılar olarak birlikte saptamıştık.

7 Temmuz 1960 Cumartesi akşamı bir Amerikalı diplomatın Kavaklıdere'de Kavaklıdere Sokağıyla şimdiki Cinnah Caddesinin keşiştiği köşedeki geniş, çim kaplı, ağaçlıklı bir bahçe içindeki evine bir törençağrıya (réception) gittiğimde konukların ağırlandığı bahçede Devlet Bakanı Şefik İnan'la karşılaştım. Konuya girmekte gecikmeyen İnan, yaklaşmakta olan Yassıada duruşmalarıyla ilgili dosyaların olağanüstü bir kabarıklıkta olduğunu, yargı görevlilerinin alışık olmadıkları bu durum karşısında bocaladıklarını söyleyerek kamu yönetimi alanında, örgütlendirme konularında uzmanlaşan bir bilim adamı olarak kendilerine yardımcı olmamı istedi.

Türkiye'de günümüzdeki anlamında ilk "kamu yönetimi" (yönetim bilimi) öğretimi, Türk hükümetiyle Birleşmiş Milletler örgütünün işbirliği sonucu 1953 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesinin çatısı altında kurulan Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü ile başlamış, Fakülte'de de o yıldan başlayarak bu konuda dersler okutulmuştur. Ülkemizde ilk "âmme idaresi" kürsüsü Ankara Üniversitesi Senatosunun SBF Profesörler Kurulunun 11 Kasım 1955 günü aldığı kararı onaylayan 27 Haziran 1957 günlü kararıyla kurulmuş, bu kürsünün adı SBF Profesörler Kurulunun 12 Nisan 1967 günkü toplantısında önerim üzerine "Kamu Yönetimi"ne dönüştürülerek Türkçeleştirilmiş, bu değişiklik Ankara Üniversitesi Senatosunun 12 Nisan 1957 günü aldığı kararla kesinleşmiştir. Başta gelen amacı yönetim sürecini düzenli olarak inceleyip yönetim olgusuna ışık tutmak olan "Kamu Yönetimi" biliminin bir amacı da yönetimin, yönetsel yöntemlerin iyileştirilmesine katkıda bulunmaktır. Ancak, Türkiye'de kamu yönetimi bilim dalının amacı, başından beri yönetim uygulamasının iyileştirilmesine dönük öğütlemelerde bulunmak olarak algılanmış, bu bilim dalının adı gerek üniversite gerek yönetim çevrelerinde ussallıkla, düzenli çalışmayla eş anlamda kullanılmıştır. Burada sözünü ettiğim istek de, bu alanda üniversite doçenti sanını kazanmış ilk -üstelik o yıllarda tek- öğretim üyesi olarak bana, uzmanlık alanımın böyle algılanmış olmasının bir sonucu olarak yöneltmişti.

Yaptığımız Çalışma

9 Temmuz 1960 Pazartesi günü, isteği üzerine, Devlet Bakanı Şefik İnan'ı yeni Büyük Millet Meclisi binasındaki odasında görmeye gittim. Onun tanıştırdığı Yüksek Soruşturma Kurulunda görevli bir kişiyle birlikte söz konusu Kurulun yine yeni Meclis binasında çalışmakta olduğu yere gidip Başkanıyla görüştüm. Başkanın Devlet Bakanının bu girişimi konusunda herhangi bir bilgisi bulunmadığı, ayrıca da sorunun güçlüğü şöyle dursun varlığından bile haberdar olmadığı, dolayısıyla yardımımıza gereksinme gösteren bir durumun bulunmadığı izlenimini edindim. Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanıyla yaptığım görüşmede bu konuda bir sorunları bulunmadığı izlenimi edindiğimi kendisine söylediğim İnan, sorunun önemini de vurgulayan bir anlatımla göreve hazır olmamı bildirdi.

Bu göreve tek başına gitmek yerine, o sırada Öğretim-Yetiştirme Şubesi Müdürlüğü görevini de yaptığım Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsünden bir Öğretim ve Araştırma Mütihassısı arkadaşı da birlikte almayı uygun gördüm. Bu düşüncemi açtığım Şefik İnan başlangıçta yanına bir başkasını alma düşüncemi benimsemez görüldüyse de sonraları ses çıkarmadı.

İlk görüşmemizden sonra, Sayın Şefik İnan'ın isteği üzerine Yüksek Soruşturma Kurulu'nun Başkanıyla birkaç görüşmemiz daha oldu. Bu arada Kurul'un ilk başkanı görevden ayrılmış, yerine bir başkası atanmıştı. 6 Eylül günü kendisini yeniden görmeye gittik. Bu kez, bizden Yassıada'ya gönderilecek dosyaların kullanılmasını kolaylaştıracak bir tasnif düzeninin geliştirilmesi isteniyordu. Ancak, düzenlenecek dosyaların hiçbiri el altında bulunmadığı için bu isteğin yerine getirilmesi olanaksızdı. Başkan'a 8 Eylül 1960 günü sunduğumuz iki sayfalık bir "muhtıra"da çok genel nitelikte birtakım önerilerde bulunduktan sonra "bu önerilerin durumla ilgili olarak bize söylenenlere dayanmakta olduğunu, dosyalar görüldükten sonra bu önerilerde değişiklik yapılabileceğini" bildirdik. Yazımızı, bu önerilerin benimsenmesi durumunda, uygulamayla, özellikle dosya dizinlerinin (fihrist) oluşturulmasıyla ilgili danışıcı nitelikte yardımda bulunabileceğimizi bildirerek sonuçlandırdık. Başkan 16 Eylül günü bizimle bir telefon görüşmesi yaptı. 17 Eylül günü Başkanı görmeye giderek istedikleri dizini yapabilmek için birtakım belgeler istedik. Başkan, bu belgeler hazır olunca bize bilgi vereceğini söyledi. 27 Eylül günü yeniden bu konuyu görüşmek üzere kendisine gittik. Durumdan, bu çalışmalarını doğrudan doğruya yargılamaları yürütecek olan Yüksek Adalet Divanının bulunduğu Yassıada'da yapmamız gerekeceği anlaşılıyordu. 7 Ekim 1960 günü Yassıada'ya gittik.

Yassıada, İstanbul Boğazının Marmara çıkışının güney doğusunda, eski adı Prens Adaları olan, şimdiki Adalar ilçesini oluşturan dokuz adadan biridir. Sanıklar, Deniz Kuvvetleri tesislerinin de bulunduğu bu adada gözetim altında bulunduruluyorlardı.

Adaya vardığımız gün kendisiyle bir toplantı yaptığımız Yüksek Adalet Divanı Başkanının konuşmasından, kendisine dosyaları bizim daha önceden düzenlediğimiz söylendiği izlenimini edindim. Durumun böyle olmadığını söylediğimizde üzüлüp sabırsızlık gösterdi. İçerdeki odalardan birine gidip 6-7 Eylül olaylarıyla ilgili dosyaları torbadan çıkararak şöyle bir gözden geçirdik. Durumun daha önce bizim de belirttiğimiz gibi pek o kadar kötü olmadığını görünce biraz yatışmış göründü.

Başkan'a bizim ne yapmamızı istediklerini, dosyaları nasıl kullanacaklarını sorduk. Kısaca, ilk, en önemli belgenin Soruşturma Kurullarından gelen "kararname" olduğunu, orada sözü edilen belgelerle sanık, tanık ifadelerinin kolayca bulunacak bir biçimde düzenlenmesi gerektiğini söyledi. Kendisine Ankara'daki iş durumumuzun burada uzun süre kalmamıza olanak vermediğini söylemem üzerine, işin önemi dolayısıyla burada kalmamızı sağlamak için bağlı olduğumuz kurumlara yazı yazabilecekleri karşılığını verdi.

8 Ekim Cumartesi günü 6-7 Eylül 1955 Olayları'yla ilgili dosyaları inceleyip gereken notları aldıktan sonra dosyalara verilmesi gereken düzeni kabarık çizgileriyle geliştirip ortaya koyduk. 9 Ekim günü öğleden önce, duruşmaların yapılacağı salondaki çalışma odamızda 6-7 Eylül olayları davasının raportörlüğünü yapacak iki görevliyle çalışıp kendilerine dosyalarla ilgili aydınlatıcı bilgiler verdik. Biri daha önce ağır ceza reisliği yapmış bir yargıç, öbürü savcı yardımcısı olan raportörler durumu hemen kavradılar. Daha sonra çalışma odamıza yeniden gittiğimizde raportörleri çalışır durumda bulduk. Kararnameyi okumuş, notlar almışlardı. Kararnamede tanık ifadelerine yollamada bulunulması gerekip de bulunulmayan yerlerde ilgili ifadelerin bulunması konusunda kendilerine yardım ettik. 10 Ekim günü raportörlerin kâğıdı kalmamıştı. Bir er yollayıp komutanlıktan aldurdım. Öğleden sonra da çalıştık. Bu arada ben sanık-tanık ifadelerinin abecesel dizinini çıkarmaya başladım. O gün işlerin nasıl gittiğini soran Başkan'a iyi gittiğini, ancak elimdeki dizinlede yer alan gereksinmelerin gecikilmeden karşılanması gerektiğini söyledim. Sorunun yazışma yoluyla çözülemeyeceğini, bizim gidip bunları sağlamamız gerektiğini, ödeme işinin sonradan yapılabileceğini sözlerime ekledim. Ada komutanıyla Millî Birlik Komitesi İrtibat Bürosundan bir subayın da hazır bulunduğu bir toplantı-

da konuyu yeniden görüştük. 11 Ekim günü MBK İrtibat Bürosu Komutanının sağladığı bir araçla önce Devlet Malzeme Ofisi deposuna gidip dosyadan redis ucuna, selofan banttan çini mürekkebine dek gereksinme duyduğumuz nesnelere elde ettikten sonra Adliye'ye gidip oradan da ödünç olarak bir yazı makinesi aldık.

İncelemelerimiz sonunda dava dosyaları için geliştirdiğimiz tasnif düzeni şuydu :

1. *Kararname, Mütalâaname, (varsa) Milli Birlik Komitesi Yazısı*

Yazışma niteliğindeki evrakla tutuklama müzekkereleri en sondaki dosyaya aktarılacaktır.

Açıklama : Bu bölüm hep bağımsız bir birim oluşturacak, küçük dosyalarda gömlek içinde kartonlarla ayrılan kesimlerden birincisine, büyük dosyalarda ise ayrı bir gömlek içine konacaktır.

2. *İfadeler*

Sanıklarla tanıkların ifadeleri, gelen dosyaların neresinde bulunursa bulunsun, bir araya getirilecektir. Belirli bir kişinin verdiği ifadeler tarih sırasına göre yan yana konacak, sayfalar numaralanacak, dosyanın başına sanıklarla tanıklar için ayrı ayrı olmak üzere abecesel bir dizin eklenecektir.

Açıklama : Bu bölüm de bağımsız bir birim oluşturacak, küçük dosyalarda kartonlarla ayrılan kesimlerden birine, büyük dosyalarda ayrı bir gömlek içine konacaktır.

3. *Kararnamede Yollamada Bulunulan Belgeler*

Bunlar kararnamede geçiş sırasına göre dizilecektir. Bu belgelerin gönderildiğine ilişkin yazılarla kanıt niteliğinde olmayan öbür yazışmalar en sondaki dosyaya alınacaktır.

Açıklama : Bu bölüm hep ayrı bir birim oluşturacak, küçük dosyalarda gömlek içinde kartonlarla ayrılan kesimlerden birine, büyük dosyalarda ise bir ya da -belgelerin niteliğine, sayısına, büyüklüğüne göre- oluşturulacak birden çok gömleğe konacaktır.

4. *Öbür Belgeler*

Kararnamede yollamada bulunulmayan öbür belgeler tarih sırasına göre bir araya getirilecektir. Bu belgelerin gönderildiğini bildiren yazılarla yazışma niteliğindeki öbür kâğıtlar en sondaki dosyaya alınacaktır.

Açıklama : Burada da yukarıdaki açıklamaya olduğu gibi uyulacaktır.

5. *Tutuklama Müzekkereleri, Yazışmalar, Başka Yazılar*

Bu dosyanın başında tutuklama müzekkereleri, sonunda ise bütün dosyalardaki yazıların dökümünü gösteren dizi pusulaları yer alacaktır. Bunların arasına soruşturma kurullarınca yapılan işlemlere ilişkin yazılarla tutanaklar, yazışmalar, kanıt değeri taşımayan öbür yazılar konacaktır.

Açıklama : Burada da yukarıdaki açıklamaya uyulacaktır.

12 Ekim günü, Başkan'a, hem bize yardım etmek, hem de dosyaların düzenlenmesi işinde yetişmek üzere iki yargıç stajyeri görevlendirilmesinin uygun olacağını söyledim. İsteği olumlu karşıladı. O gün 6-7 Eylül olayları tanık ifadeleri dizinini çıkarıp -yardım edecek kimse bulunmadığı için- kendim daktilo ettim.

6-7 Eylül davası dosyasından sonra Köpek Davası ele alındı. 17 Ekim günü yargıç stajyerlerinden birine gerekli açıklamaları yaparak Bebek Davası ile ilgili ifadelerin abecesel dizinini çıkarttırdım. Bir yandan ben de kendisine yardım ettim. Ertesi gün Kromit Şirketi davasıyla ilgili kararnameyi okurken yargıç stajyerleri oturup nasıl çalıştığımızı izlediler. Amacımız, en kısa sürede Ankara'ya görevimiz başına dönebilmemiz için bizim yaptığımız işi yapabilecek kişileri yetiştirmektir.

Bu arada, daha sonraki çalışmalarını kolaylaştırmak üzere bir girişimde daha bulunduk. Birkaç gün için Ankara'ya dönmüş olmamızdan yararlanarak, 31 Ekim 1960 günü Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanıyla bir görüşme yaptık. Üzerinde görüş birliğine vardığımız konuları belirtmek üzere kaleme aldığımız bir yazıyı, dosya düzeniyle ilgili yukarıdaki metinle birlikte kendisine yolladık. Bu yazıda o güne değin tasnifini tamamladığımız sekiz dava dosyasının amaca en uygun düzenlemenin bu olduğunu gösterdiğini belirttikten sonra, çalışmalarını sürdürmekte olan soruşturma kurullarının ellerindeki dosyaları buna uygun olarak düzenlemeleri durumunda daha sonra Yassıada'da yapılacak çalışmaların kolaylaşmış olacağını, böylece işlerin çok daha kısa bir sürede bitirilebileceği kanısında olduğumuzu bildirdik. Divan Başkanlığınca da onaylandığı üzere, Yassıada'ya gitmiş bulunan en önemli suçlara ilişkin dosyaları düzenledikten sonra Ankara'ya dönüp geri kalan dosyaları orada son biçimini vererek düzenlemek istediğimizi belirttik. Ankara'daki görevlerimizi de ya-

pabilme olanağına ancak böyle kavuşabileceğimizi, bize yardım etmek üzere görevlendirme sözü verdiği yargıç stajiyerlerinin çalışmalarından da en geniş ölçüde yararlanacağımızı sözlerimize ekledik. Bu yazının birer örneğini bilgi için Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığına, Türkiye ve Orta Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü Genel Müdürlüğü ile Yassıada'daki Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına sunduk.

Yukarıda açıklanan düzene göre sıralanan dava dosyaları, adanın tepesindeki düzlükte bulunan marangozhanede özel olarak yaptırdığım dikdörtgen biçiminde bir mangal görünümündeki ayaklı tahta kabın içine konarak duruşma salonuna getirilir, kürsünün yargıçların oturduğu üst kesiminin altında, raportörlerin yanında bulunurdu. Dosyalar, kabın içine dip kısımları alta gelecek biçimde yerleştirilir, yukarıdaki ağız kesiminde ise, içinde dosyanın ilgili olduğu konuyu belirten küçük bir yazının yer aldığı kulaklar (kavalyeler) iliştilmiş bulunurdu. Dosya düzenini gösteren bir de dizin metni vardı. Dosya, duruşma aşamasından önce raportörlerce, yargıçlarca, savcılarca, sanıkların kimi kez çok sayıdaki avukatlarınca da incelendiği için dosya dizinleri birçok nüsha olarak yazılıp ilgililerin yararlanmasına sunulurdu.

Başkan, duruşma sırasında belirli bir belgenin okunmasını istediğinde, örneğin "Okundu : Dosya 960/21, Gömlek 16, Ek 37" der, aşağıda bulunan raportör dosyayı anında kutudan çıkararak söz konusu belgeyi okumaya başlardı. Dosya dizinlerinin iki örneği, bu konuda somut bir görüş kazandırmak amacıyla bu yazıya ek olarak sunulmuştur. Ek 1'de dizini verilen Örtülü Ödenek davası, mahkemeye sevkedilen belgelerin oylumu bakımından en yüklü olanıydı. Belgeler üç bavul, iki çuval dolusuydu. Bunlar içinde gerekli olanlar yukarıda sözü edilen kaba konmuş, ayrıca Başbakanlık müsteşarınca yapılan ödemelere ilişkin kayıtların işlendiği çok sayıdaki ajandalardan gerekli olanlar için ayrı bir kutu yaptırılmıştı. Ek 2'deki 6-7 Eylül Olayları dosyasının dizini ise bir çuval içinde gelen evrak gözden geçirilerek oluşturulmuştu.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, geliştirilen dosya düzeninin amacı, kısaca, bu çok sayıdaki belgeleri ilgililerce kolaylıkla incelenebilir duruma getirmektir. Niteliği gereği oldukça basit olan böyle bir düzenlemeye gidilmeseyse duruşmaların yapılması çok güçleşir, davalar yıllarca sürebilirdi. Çalışmaların gücü yanı, kararnamede anılan belgelerin aranıp bulunması, öbür belgelerin de taranarak yararlanılabilir, davayı etkileyebilecek nitelikte

olanların seçilmesi, mekanik nitelikteki birtakım düzenlemelerin yapılmasıydı. Bu güçlükler dosyaların soruşturma kurullarınca iyi düzenlenmemiş olmasından kaynaklanıyordu. Gelen dosyalar içinde en karışık olanlarından biri Kromit Şirketi davasının dosyasıydı. Mesleği hesap uzmanlığı olan bir yargıç bana gelerek bu dosyaya dokunulmamasını, dosyayı kendisinin iyi bildiğini, evrakın yerleri değiştirilirse kullanılamaz duruma gelebileceğini söylemişti. Bu kişi, kendisinden başkalarının -raportörlerin, sanık avukatlarının, yargıçların- da bu dosyayı incelemek durumunda olduklarının bilincinde değilmiş gibi görünüyordu. Gerçekten de, dosya, içinden çıkılır gibi değildi. Bir yargıç stajiyerini yardımcı olarak alıp yan yana getirdiğimiz iki masanın uzun kenarlarına sınıflandırma düzenimizdeki ana başlıkların yazılı olduğu katlanmış kartonlar koydurdum. Kararnameyi ilk başlığın hizasına yerleştirdikten sonra tümüyle dağıttığım dosyadaki öbür kâğıtları ilgili oldukları kartonların önüne koydurdum. Daha sonra kararnameyi okuyup orada yollamada bulunan belgeleri araştırmaya koyuldum. Örneğin, kararnamenin bir yerinde ayraç içinde, diyelim, (Ek Rapor 214) gibi bir anlatım yer alıyordu. Buradaki 214 sayısı raporun sıra numarası olamazdı, çünkü dosyada bu denli çok sayıda rapor yoktu. Raporların hiçbiri bu denli çok sayfalı olmadığı için 214 rakamının sayfa numarasını göstermesi de olanaksızdı. Bu durumda yapılması gereken, bütün raporların, başta 21'inci ya da 14'üncü sayfaları olmak üzere çeşitli yerlerinin okunup ilgili belgenin bulunarak hem sıra numarası verilmesi hem de doğru sayfa numarasının belirtilmesiydi. Uzun süren uğraşmalardan sonra dosyaya herkesin aradığını kolaylıkla bulabileceği bir biçim verildi. Dosyaların Divan'a düzensiz bir biçimde gelmesi, kuşkusuz, onları oluşturanların düzensizliğinden, savrukluğundan, düşüncesizliğinden kaynaklanmaktaydı. Tümü ilkokulda, ortaokulda, lisede okumuş, yıllarca yüksek öğrenim görmüş olan bu kişilerin o dosyaları sonradan kimlerin, ne amaçla, nasıl kullanacaklarını bilmemeleri olanaksızdı.

Uygun bir dosyalama düzeni geliştirildikten sonra dava dosyalarının ona göre düzenlenmesi Divan'da görevli raportörlerle yargıç stajiyerlerinin kolaylıkla yapabilecekleri bir işti. Biz de bu işi yürütebilecek kişilere gereken bilgileri, becerileri kazandırmak için elimizden geleni yapmış, böylece de görevimizin başına dönebilme koşullarını oluşturmaya çalışmıştık. Ancak, bu işte yetiştirmeye çalıştığımız yargıç stajiyerlerinin kısa bir süre sonra değişik ilçelere atandıklarını gördük. Çalışmalarımıza karşı gittikçe artan bir güven duygusu beslediği anlaşılan Divan Başkanının bu çalışmaları sonuna

dek bizim yürütmemizden yana olduğu anlaşılıyordu. İlerde herhangi bir sorunla karşılaşıldığında Ankara'dan gelebileceğimiz konusunda güvence de vererek Yassıada'dan ayrıldığımız 17 Aralık 1960 gününe değin çalışmaların tümüne yakın bir bölümünü biz yaptık. Bu arada bütün dosyaların kapaklarına yazılacak yazıları bile çini mürekkebiyle kendim yazmak durumunda kaldım.

Çalışmanın Yankıları

Yassıada'da çalışmaya başladığımız günlerde edindiğim bir izlenim, yargı görevlilerinin dosyalarla oynanmasını, oradan herhangi bir yazının çıkarılmasını çok ciddi, sakıncalı bir davranış saymakta olduklarıydı. Oysa dosyalardaki yazıların büyük bölümü belge ya da kanıt değerinden yoksun yazılardı. Örneğin, belirli bir tanığın dinlenmek üzere Soruşturma Kurulu önüne getirilmesi için yapılmış yazışmaların, bu arada o kişinin evine giden bir polis memurunun üstüne hitaben eline geçirdiği renkli bir kâğıt parçasına yazdığı "Komiserim, adı geçenin evine gittiğimde halen Adapazarı'nda olduğunu öğrendim. Birkaç gün sonra tekrar gideceğim" biçimindeki pusulaların bile dosyalarda korunmuş olduğunu gördüm. Birkaç kez, bu nitelikteki yirmiyi aşkın pusulanın, birçoğu paslanmış toplu iğnelerle birbirine eklenmiş tomarcıklar oluşturduğu dikkatimi çekmişti. Dosyaların dağıtılıp kimi yazıların öbürlerinden ayrılması karşısında duyulan ürkekliği ilk günlerde raportör arkadaşlarda görmüştük. Duruşmaya çıkarılacaklardan ayrılan belgelere bütün duruşmalar boyunca yalnız bir kez başvurmak gerekmiş, çabucak bulunup duruşma salonuna götürülen bu yazının da dava bakımından bir değer taşımadığı görülerek geldiği yere geri yollanmıştı.

Yine raportörlerle olan ilişkilerimiz sırasında Türk yargı kuruluşlarında üzerinde düşünülerek oluşturulmuş bir dava dosyası düzeninin bulunmadığı izlenimini edindik. Anladığımızı göre, yargıçların parmakları, genellikle pek kabarık olmayan dosyalarda aradıkları belgeleri içgüdüyle karışık bir alışkanlığın yardımıyla kolayca bulabiliyorlardı. Raportörler, küçük dosyaların yeniden düzenlenmesine pek gerek duymuyor gibiydiler. Köpek Davası ile ilgili dosyayı yeterli bulan ağır ceza reisliğinden gelme raportör, 12 Ekim günü dosyanın yeni biçimini görünce çok beğenmiş, "yarın Reis Bey bu dosyaya bayılacak" demişti. 15 Ekim günü odamıza gelen Başkan, 6-7 Eylül Olayları dosyasını görmüş, beğendiğini belli etmişti.

2 Kasım 1960 günü Divan Başkâtibinden öğrendiğime göre, Topkapı Olayları ile bir başka büyük davanın dosyaları avukatlarca in-

celenmek üzere Dolmabahçe'ye MBK İrtibat Bürosuna götürülmüş, ancak oranın komutanınca tasnif edilmemiş oldukları gerekçesiyle kabul edilmeyip geri çevrilmişti.

Yüksek Adalet Divanı Başkanı, 15 Kasım günü, çalışmalarımızın işleri çok kısalttığını, dosyalar bu duruma geldikten sonra gerekirse uzun bir hazırlığa gerek duymadan, fihriste şöyle bir göz atarak duruşmaya girmenin bile mümkün olduğunu söyledikten sonra, sözlerini "hepimiz memnunuz" diyerek bitirmişti.

Öğrendiğime göre, 22 Kasım günü Divan Başkanı duruşma sırasında dosyaların "ilmi bir heyetçe tasnif edildiğinden" söz etmiş, bir avukat da sunacağı belgeleri "Divan'ın sistemine uygun olarak tasnif ettiğini" söylemişti.

Geliştirilen tasnif düzeninin "mükemmelliği" 24 Kasım günü çeşitli vesilelerle söz konusu edilmişti. Bir aralık dosyalara ilıstirdiğimiz "kulak"lardan on iki tane isteyen ada karargâhından bir astsubaya bunları ne yapacağını sorduğumda "dosyalarımızı daha kolay bulabilmek için takacağım" demiş, bu düşüncenin nereden geldiği konusundaki soruma da "avukatlar incelerken sizin dosyaları gördüm" karşılığını vermişti.

25 Kasım 1960 günü, Örtülü Ödenek davasının duruşması sırasında, Başkan, duruşma tutanaklarına göre, sanık Adnan Menderes'e seslenerek şöyle demişti: "Şimdi bunların belgelerini görelim dersiniz, derhal şu kartondan bulunup gösterilmesi mümkündür. Bu dosya cem'an 23 karton üzerine tasnif edilmiştir. Belgeleri göreyim dersiniz derhal alınıp gösterilmesi mümkündür." (Esas No. 960/21; ilk tutanaklar, sayfa 21). Yine o gün Başkanın, Divan üyelerine "Türkiye'de bu kadar iyi düzenlenmiş dosya bulunmadığını" söylediğini duyduk.

Adnan Menderes'in, 26 Kasım günü duruşma arasında karşılaştığım avukatı Hüsamettin Cindoruk, "dosyaların tasnifini yaptığımı kitabetten öğrendiğini" söyledikten sonra "yüz gün ders okutsanız bu kadar sevaba girmezsiniz; tetkik çok kolay oluyor" demişti.

Tutanaklardan öğrendiğimize göre, "Devlet Radyosunun Demokrat Parti organı haline getirilerek tek fert veya zümre idaresi kurmak gayesiyle propaganda yaptırılması"na ilişkin duruşma sırasında (Esas No. 960/20), Divan Başkanı, sanık Abdullah Aker'in avukatı Mes'ut Selen'e dosyaların düzenlenişi konusuyula ilgili olarak aşağıdaki yanıtları vermişti:

“Başkan — Dosyalar hiçbir mahkemede görülmedik şekilde tasnif edilmiş iki karton üzerinedir. Şartlar normal değil. Bunu idrak etmek lazımdır.” (İlk tutanaklar, sayfa 176)

“Başkan — Bu dosya için mi? Dosyalar tasnif edilmesine edilmiştir. En ilmi bir şekilde tasnif edilmiştir. Siz de gelin buraya, bakın, görün.” (İlk tutanaklar, sayfa 180)

“Başkan — Sizin zaviyenizden bir tasnif olacak, bizim zaviyemizden bir tasnif olacak öyle mi? Böyle bir şey olamaz.” (İlk tutanaklar, sayfa 181)

(Sanık Abdullah Aker müdafii Mes'ut Selen'in dosyaların tasnifi hakkındaki itirazına heyetçe verilen cevap) :

“Başkan — Bu kararı tefhimden evvel, dosyanın tasnifi bitmedi, binaenaleyh tetkik edemedik, diye bir müdafii ortaya bir şey attı. Evvela hakimler ve avukatlar bakımından dosya tasnifi diye bir şey asla varit olamaz. Dosya iki karton üzerinde gayet ilmi bir şekilde tasnif edilmiştir. Hiçbir mahkemede, hatta Temyiz'de dahi böyle bir tasnif usulü yoktur. Divan Başkâtibinden sordum. ‘Ben tasnif bitmemiştir demedim. Dosya duruşmadadır dedim’ diyor. Binaenaleyh böyle hakikat hilafı burada söz söylemek doğru değildir.” (İlk tutanaklar, sayfa 182)

Başkan, 29 Kasım günkü duruşmalarda da iki kez dosyaların hiçbir mahkemede görülmemiş bir biçimde, bilimsel olarak tasnif edildiğini belirtti.

Divan Başkanı bu konudaki düşüncelerini bir kez de 2 Aralık günü şu içten gelen sözlerle dile getirdi: “Başlangıçta bu derece faydalı olacağınızı tahmin edememiştim. İşimizi son derece kolaylaştırdınız. Sizden çok memnunuz. Davayı ele aldığımız zaman, tetkik etmiş olmasam bile, içindeki çakıllar görünen su gibi durumu görebiliyorum. Bu da bana manen cesaret veriyor.”

Yassıada'daki görev süremizin sonlarına doğru, yukarıda sözünü ettiğim ağır ceza reisliğinden gelen raportör elde tasnif edilmemiş iki dava dosyası bulunduğunu söyleyerek bunları da düzenlememizi rica etmiş, ben de kendisine bunların görece küçük olduğunu, bu durumda da kullanılabileceğini söylemiştim. Çalışmalarımızın başlangıcından beri geçen süre içinde yeni düzenin sağladığı kolaylığı yakından gören raportör ricasında direnmiş, biz bu dileği de yerine getirmiştik.

Sonuç

Bu deney bize, geniş anlamında kamu yönetimimizin en gele- nekçi kesimlerinden biri olan yargı kuruluşlarında örgüt-yöntem (or- ganizasyon-metot) hizmetlerinden yararlanılmadığını, bu alanda ya- pılan gösterişsiz bir çalışmanın bile olağanüstü bir hoşnutluğa yol açtığını göstermiştir.

Yassıada'da yapılan bu çalışmadan yargı kuruluşlarımızın ka- lıcı birtakım sonuçlar çıkarıp uygulama alanına koydukları konu- sunda bilgimiz yoktur. 12 Mart 1971'le 12 Eylül 1980'i izleyen dönem- lerde de çok sanıklı birçok davalar açılmış, belki oralarda da Yassıa- da duruşmalarındakilere benzer sorunlarla karşılaşmıştır. Bugün ülkemizin çeşitli yörelerindeki sıkıyönetim mahkemelerinde görül- mekte olan çok sanıklı davalarda izlenen yöntemler konusunda da bilgimiz bulunmamakla birlikte, bir bölümü yaklaşık iki yıldan beri sürmekte olan bu davaların bugüne değin sonuçlanmamış bulunma- sının, başka nedenlerin yanı sıra dava dosyalarının hızlı bir incele-meyi olanaklı kılacak bir biçimde düzenlenmemiş olmasından ileri gelebileceğini bir varsayım olarak düşünebiliriz. Durum böyleyse, bir yandan görevliler çalışmalarını sırasında boş yere sıkıntı çekmekte, bir yandan da davaların uzaması yüzünden belki de kısa sürede sa- lıverilebilecek kimi sanıklar gereksiz yere özgürlüklerinden yoksun kalmakta olabilirler. Ayrıca, ülkemize karşı her zaman anlayışlı ya da dostça sayılamayacak bir tutum içinde bulunan Batılı "dost"ları- mızın, insan hakları, kişi özgürlükleri gibi konularda özel bir du- yarlık gösterdikleri, aralarından bir bölümünün Türkiye'nin yakın bir geçmişte içine düşürülmüş bulunduğu durumu tümüyle görmez- likten gelerek sömürü konuları ardında koştukları da bilinmektedir. Büyük ulusal bunalım dönemlerinde bütün dünyayı şaşkırtan çözümleri bulabilme yeteneğini kanıtlamış bulunan ülkemizin, bu gibi kü- çük sorunların üstesinden gelmeye yetecek bilgi birikimi de, deney birikimi de fazlasıyla vardır.

İnsan hakları, kişi özgürlükleri konusunda ciltlerle kitap yaza- bilir, yazdıklarınıza da yürekten inanabilirsiniz. Ancak, bir dava dos- yasını düzenlemekte göstereceğiniz becerisizlik tüm yazdıklarınızı kâğıt üzerinde bırakabilir.

EK 1

ÖRTÜLÜ ÖDENEK DAVASI DOSYA FİHRİSTİ

- Not: 1. Kararnamede geçen atıf numaralarından sonra sayfa numarası geliyorsa **makbuz defterlerine** (960/21-24) bakılmalıdır.
2. Atıf numaralarından sonra bir tarih geliyorsa, atıf, dosya gömleği içinde bulunan EK 8 (960/21-9) ile ECE Muhtıralarına ve onlarla birlikte bulunan diğer defterleredir. (960/21-25)

Dosya Gömlek

960/21 —	1		Kararname ve Mütalâaname
960/21 —	2		İfadeler (Alfabetik fihriste bakınız) (Sonda)
960/21 —	3		Kararnamede atıf yapılan vesikalar:
		EK 1	Başbakanlığın, 2918 numaralı hesaptan para almaya A.S.K.'yı mezun kılan 29 sayılı yazısı.
		EK 2A	Başbakanlığın 1950-1960 yılları bütçelerine konan örtülü ödeneğin sarfiyatını gösterir cetvel.
		EK 3	Başbakanlık örtülü ödenek kasası muhteviyatını tesbit eden 15/8/1960 tarih ve C-11 sayılı tutanak.
		EK 4	Başbakanlık mahzeninde bulunan çuvaldan çıkarılan üç bavul muhteviyatına dair tutanak.
960/21 —	4	EK 5	Örtülü ödenekten yapılan tahsislere ait kararlar.
960/21 —	5	EK 6/1	Bilirkişi raporu No. 1 ve 1-12'nci ekleri.
960/21 —	6		Bilirkişi raporu No. 1'in 13-20'nci ekleri.
960/21 —	7	EK 6/2	Bilirkişi raporu No. 2 (ek rapor) ve 6 eki.
960/21 —	8	EK 7	Başbakanlık Müsteşarı İ.H.Ü.'nün ibrası ile ilgili evrak.
960/21 —	9	EK 8	Bankaların hesap hülâsaları Osmanlı Bankası hesap hülâsası Yapı ve Kredi Bankası hesap hülâsası İş Bankası hesap hülâsaları
960/21 —	10	EK 9	Muhasebei Umumiye Kanununun 77'nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Maliye ve Bütçe Encümenlerinin mazbataları,
		EK 10	İkametgâh masrafları ile ilgili vesikalar. (10/1-10/6)
960/21 —	11	EK 11	Seyahat masrafları ile ilgili vesikalar. (11/1-11/7)
960/21 —	12	EK 12	Park Otel masrafları ile ilgili vesikalar.
960/21 —	13	EK 13	B.M.'e 2300 TL ödendiğini gösteren dip koçanını muhtevi çek defteri.
		EK 14	A.Z. namına getirilen otomobil hakkında OTTAŞ şirketinin yazısı.
		EK 15	Sabık Başvekilin 1954-1960 otel masraflarını gösterir 10 Eylül 1960 tarihli Park Otel yazısı.

960/21 —	14	EK 16	Adnan Menderes'e veya namına yapılan ödemelerle ilgili vesikalar (16/1-16/15)
		EK 17	İzzet Akçal'ın 1960 yılı müzakerelerinin bütçe komisyonundaki zabıtlarından alınan konuşması.
960/21 —	15	EK 35	Menderes'in yakınlarına yapılan ödemelerle ilgili vesikalar. (35/1-35/12)
960/21 —	16	EK 37	Demokrat Parti iktidarı yararına yapılan ödemelerle ilgili vesikalar. (37/1-37/6)
960/21 —	17	EK 38	Gazete ve dergilere yapılan ödemelerle ilgili vesikalar. (38/1-38/11)
960/21 —	18	EK 39	N.F.K.'ye ait Osmanlı Bankası dekontları.
960/21 —	19	EK 40	Sabık Cumhurbaşkanı'na yapılan ödemelerden örnekler. (40/1-40/3)
960/21 —	20	EK 41	A.S.K.'nin kızına yapılan ödemeler. (41/1-41/11)
960/21 —	21	EK 42	N.F.K.'nin Adnan Menderes'e mektupları ve aldığı paralarla ilgili vesikalar.
960/21 —	22	EK 43	Y.Z.O.'nun Adnan Menderes'e mektupları ve aldığı paralarla ilgili vesikalar.
960/21 —	23	EK 44	F.B., P.S., S.K., N.R.E., M.R.O., S.E.S., M.P., K.O., K.N.D., C.R., R.B., Ş.B., B.D., M.A.A., H.K., M.A., Zonguldak'ta Sabah gazetesi, Kozlu'da Demokrat Kozlu gazetesi, Çanakkale'de İnkılâp gazetesi ile Özalp D.P. Başkanı Ş.A.'ya yapılan ödemelerle ilgili mektup ve vesikalar.

960/21 — 24

Makbuz defterleri:

EK 18
 EK 20/5
 EK 22/1
 EK 26
 EK 26/5
 EK 28/6
 EK 28/8
 EK 29/10
 EK 30/3
 EK 30/4
 EK 30/6
 EK 30/8
 EK 32/1
 EK 32/2
 EK 32/4
 EK 32/7
 EK 32/9
 EK 32/11
 EK 32/12
 EK 36

960/21 — 25

Muhtıra defterleri :

EK 19
 EK 21
 EK 23
 EK 23
 EK 24
 EK 25
 EK 26
 EK 27
 EK 29
 EK 31
 EK 33

Hıfzı Gereken Evrak

Aşağıda ek numaraları ve yerleri gösterilen evrak, son tahkikatın açılması hakkındaki Yüksek Soruşturma Kurulu kararnamesinde atıf yapılmayan ve hıfza gereken vesikalardır. Atıf yapılanlar bunlar arasından alınmış ve duruşmaya çıkarılacak vesikalar arasına konulmuştur.

Kararname ve bilirkişi raporu metninden de anlaşılacağı üzere, atıf yapılan vesikalar -ki bunların çoğu yolsuz ödemelerle ilgilidir- 1950-1960 yılları arasında Başbakanlık örtülü ödeneğinden yapılmış çok sayıdaki yolsuz ödemelerden alınmış örneklerdir. Bu örnekler dışında yine yolsuz ve usulsüz ödemelere ait birçok vesikanın, hıfzedilmek üzere ayrılan aşağıdaki evrak arasında bulunması mümkündür. Ancak, bir yandan bahis mevzuu evrakın çok hacimli olması, tasnife ve kullanılmaya pek elverişli bulunmaması, diğer yandan kararnamede bunlara atıf yapılmamış olması dolayısıyla, Divan'a intikal ettikleri şekilde hıfzedilmeleri uygun görülmüştür. İhtiyaç halinde bu evraka da müracaat edilebileceği tabiidir.

960/21 — A (Kahverengi büyük bavul)
 EK 58-69

960/21 — B (Kahverengi küçük bavul)
 EK 42, 50-55

960/21 — C (Mavi bavul)
 EK 1, 3, 4 (Dosya gömleği içinde)
 EK 17 (Muhtıra defteri)
 EK 26 (Zarf içinde)
 EK 13, 15, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34 (Paket içinde)

960 21 — Ç (Çuval)
 EK 43-49, 52, 56, 57 (Paket içinde)

İFADELER FİHRİSTİ

SANIKLAR

KORUR, Ahmet Salih ... 72-73, 77
 MENDERES, Adnan ... 78-81

TANIKLAR

AĞAOĞLU, Samet ... 59
 AKÇAL, İzzet ... 58, 64
 AKMANLAR, Kenan ... 50
 AKYÜZ, Bedri ... 18-19, 22-23
 ALTINCI Hakkı ... 19-20
 ARGUN, Dilâver ... 41
 ATAY, Falih Rafkî ... 34
 AYGÜN, Kemal ... 39-40
 BARIŞ, Tacettin ... 53
 BAYAR, Celâl ... 70, 71
 BELGE, Burhan ... 44
 BENİCE, Ethem İzzet ... 34
 BERK, Medeni ... 60
 CANÖZTÜRK, Hüsamettin ... 36
 ÇAVUŞOĞLU, Muammer ... 48
 ÇELİKOĞLU, Adnan ... 25
 DANIŞMENT, Bülent ... 38
 DEMİRİZ, Ümit Halit ... 56
 DELİRGİN, Fikret ... 28
 DİNÇ, Hicabi ... 65
 DÜLGER, Bahadır ... 45
 DURUSOY, Saim ... 26
 DURU, Kâzım Nami ... 32
 EFE, Necdet Rüştü ... 35
 ERDEM, Sadık ... 50
 ESEN, Mekki Sait ... 41
 GENYA, Yurdanur ... 8-10 20
 GEYLÂNGİL, M. Ali Beliğ ... 11-13
 GİRİN, Cevat ... 24
 GÖKAY, Fahrettin Kerim ... 37
 GÖKEL, Fehamet ... 31
 GÖKTAN, Cemal ... 42

GÖKTÜRK, Hüseyin Avni ... 48
 GÜRSOY, Ahmet ... 55
 İLERİ, Tevfik ... 61
 KALAFAT, Emin ... 63
 KORALTAN, Refik ... 46
 KORUR, Nezihe ... 66-66/1
 MENDERES, Berin ... 63
 MENDERES, Ethem ... 53
 ORHON, Orhan Seyfi ... 32
 ORTAÇ, Yusuf Ziya ... 39-30
 ÖNDER, Tahsin ... 22
 ÖZER, Münip ... 52
 ÖZTÜRK, Mehmet ... 14
 PERİN, Mithat ... 43
 PINAR, Nuriye ... 46
 POLATKAN, Hasan ... 47, 54
 POTUOĞLU, Abidin ... 42
 RAMAZANOĞLU, Celâl ... 45
 SAFA, Peyami ... 33
 SAROL, Mükerrrem ... 56-57
 SEZER, Yusuf ... 21
 SOBAY, Mustafa ... 15
 TAN, Hâdi ... 48
 TAŞKENT, Kâzım ... 27
 TLABAR, Nazlı ... 55
 TOPALOĞLU, Atif ... 52
 TÖZER, Fatin Fuat ... 44-45
 TUNCA, Faruk ... 51
 TÜZÜN, Cemal ... 54
 URAS, Memduh ... 67-68
 YAMANOĞLU, Bumin ... 43
 YARDIMCI, Celâl ... 62
 YILDIRIM, Celâl ... 21
 ZAFİR, Adnan ... 1-7, 16-17
 ZORLU, Fatin Rüştü ... 51

EK 2

6/7 EYLÜL OLAYLARI DAVASI DOSYA FİHRİSTİ

Dosya	Gömlek		
960/3	—		Yüksek Soruşturma Kurulu Kararnamesi Zeyil Karar Milli Birlik Komitesi Yazısı 7 No.lu Soruşturma Kurulunun Mütalâası
960/3	—	1	İfadeler ve Dilekçeler (Sonda)
960/3	—	2	EK 1 Kıbrıs Milli Türk Birliğinin Selim Sarper'in Birleşmiş Milletlerdeki demecini muhtevi broşürü. EK 2 Türkiye Milli Talebe Federasyonunun "Kıbrıs Türktür Komitesi"nin 25/8/1954 tarihli basın haberleri bülteni (1 sayfa). EK 3 Kıbrıs Türktür Cemiyeti esas nizamnamesi. EK 4 İstanbul Sulh Ceza Mahkemesinin Kıbrıs Türktür Cemiyetini muvakkat kapatma kararı (7/9/1955 tarih ve 955/144 sayılı). İstanbul Valiliğinin Cemiyet şubelerini gösteren ve Cemiyetin kapatılmasını isteyen 7/9/1955 tarihli yazısı. EK 5 Türkiye Milli Gençlik Teşkilatının "Kıbrıs Meselesi ve Türkiye" konulu konferansını muhtevi broşürü. EK 6 "Kıbrıs Türktür Komitesi"nin 18 Eylül 1954 Tarihli Basın Toplantısında Verilen İzahat adlı broşürü. EK 7 Başvekâlet tarafından Kıbrıs Türktür Cemiyetine yapılan 5000 TL yardıma ait İş Bankası havalesi ve Türkiye Kredi Bankası ihbarnamesi. EK 8 Kıbrıs Türktür Cemiyetinin 18/8/1955 tarihli tebliği.
960/3	—	3	EK 9 Ege Ekspres gazetesinin Başvekil Adnan Menderes'in Liman Lokantasındaki nutkunu muhtevi 25 Ağustos 1955 tarihli yazısı. EK 10 Başvekil Menderes'in Liman Lokantasında verdiği nutkun metni (Soñ Posta gazetesinin 25 Ağustos 1955 tarihli nüshasından). EK 11 İstanbul Emniyet Müdürlüğünün Yunan gazetelerinin yakılışı sırasında yakalanan G.G. ve H.Ş.'nin ifadelerini muhtevi fezlekesi EK 12 EK 13 5 Eylül 1955 tarihli Yenisabah gazetesi EK 14 » » » » Vatan gazetesi EK 15 » » » » Cumhuriyet gazetesi EK 16 » » » » Hergün gazetesi

Dosya	Gömlük	
960/3 —	4	EK 17 Radyonun 6 Eylül 1955 öğle ve akşam haber bültenlerinde verilen "Bomba Hadisesi" ile ilgili haberler ve Radyo Gazetesi metinleri.
		EK 18 6 Eylül 1955'te İzmir Radyosununun 16.30 ve 21.45 haber bültenlerinde bomba hadisesi ile ilgili haberlerin metni.
		EK 19 Bomba hadisesi ile ilgili haberin 6 Eylül öğle ajansına yetişmesi hususunda Başvekil Menderes'in verdiği emre dair Erdoğan Ulus ve Nahit Mutlugil'in şahadeti.
		EK 20 İstanbul Ekspres gazetesinin 6 Eylül 1955 tarihli ikinci baskısı ve gazete sahibi Mithat Perin'in ifadesinin fotokopisi.
960/3 —	5	EK 21 25 Ağustos 1955 tarihli Radyo Gazetesi metni
		EK 22 26 Ağustos 1955 » » 6 »
		EK 23 27 Ağustos 1955 » » 6 »
		EK 24 28 Ağustos 1955 » » 6 »
960/3 —	6	EK 25 İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın 27/VIII/1955 tarihinden itibaren toplu halde hazır kıtalar bulundurulmasını isteyen Birinci Ordu Müfettişliğine yazılmış 26/VIII/1955 tarihli yazısı ve Müfettişliğin 27/VIII/1955 tarihli cevabı.
		EK 26 İstanbul Valisi Gökay'ın 6 Eylül 1955 tarihinde Birinci Ordu Müfettişliğine, Jandarma Er Okulu Kumandanlığına, İstanbul Merkez Kumandanlığına, Yıldız Polis Okulu Müdürlüğüne, İETT ve Otobüs İşletmeleri Umum Müdürlüğüne yazdığı yazılar.
		EK 27 İstanbul Valisi tarafından Örfi İdare Beyoğlu Bölgesi Kumandanlığına yazılan ve Birinci Ordu Müfettişliğinden yardım talep eden yazı.
960/3 —	7	EK 28 İstanbul'da 6/7 Eylül olaylarına polisin müdahale etmediğini gösteren resimler.
960/3 —	8	EK 29 İzmir Vali Muavini tarafından İzmir olaylarını müteakip Örfi İdare Kumandanlığına verilen rapor.
		EK 30 İzmir olaylarına ait resimler.
960/3 —	9	EK 31 Kıbrıs Türktür Cemiyetinin 6/7 Eylül olaylarını müteakip başına bildirilen tebliği.
		EK 32 6/7 Eylül olaylarını müteakip Anadolu Ajansı vasıtasıyla verilen hükümet tebliği metni.
960/3 —	10	EK 33 İstanbul Valisi Gökay'ın Dahiliye Vekâletine hitaben yazılmış istifanamesi.

		EK 34	Istanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş'in 9/IX/1955 tarihli istifanamesi.
Dosya	Gömlek		
960/3 —	11	EK 35	Istanbul Emniyet Müdürlüğünün 6/7 Eylül olaylarına dair fezlekesi. (87 sayfa).
960/3 —	12	EK 36	Istanbul Örfi İdare Kumandanlığının 6/7 Eylül 1955 olayları hakkındaki 13 Mart 1956 tarihli raporu. (54 sayfa).
960/3 —	13	EK 37	Milli Emniyet Hizmet Reisliği tarafından Başvekâlete verilen 9 Eylül 1955 tarihli rapor.
		EK 38	20 Eylül 1955 tarihli Milli Emniyet Müfettişliği raporu (11 sayfa).
960/3 —	14	EK 39	Selânik Cünha Hakimliğinin 8 Aralık 1955 tarih ve 1838 sayılı kararının tercümesi.
		EK 40	Selânik Bidayet Mahkemesinin 30 Nisan 1957 tarih ve 2305 sayılı kararının Türkçe tercümesi ve Fransızcası.
		EK 41	Selânik Temyiz Mahkemesinin 2 Ekim 1957 tarih ve 585 sayılı kararı ve Yunanca aslı.
960/3 —	15	EK 42	O.E.'ye Selânik Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okuduğu sırada Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla yapılan yardımlarla ilgili dosya.
960/3 —	16	EK 43	H.U. ve O.E. ailelerine icabında yardım yapılmak üzere gönderilen 1500 TL. mahkeme harç ve masraflarının ödenmesine yetki veren Hariciye Vekâleti yazısı .
		EK 44	Atina Büyükelçiliğinin H.U. ve D.E.'nin muhakemesi hakkında izahat veren ve Avukat V.'ye hediye verilmesini teklif eden yazısı.
		EK 45	Atina Büyükelçiliğinin H.U.'nun muhakeme masraflarının ödenmesini teklif eden 7/XXII/1957 tarih ve 206 No.lu şifresi.
960/3 —	17	EK 46	O.E. ve D.E.'nin Selânik Fuarında çalıştırıldığına dair Ticaret Bakanlığının 3 Ağustos 1960 tarihli yazısı.
		EK 47	O.E.'nin Türkiye'ye geldikten sonra çalıştığı işler ve aldığı ücretlere dair İstanbul Belediyesi, Fatih Bekçi Bürosu, Yüksek Öğretim Yurtları Müdürlüğü, İzmir Valiliği, Ankara Kıbrıs Türk Kültür Derneği ve Cumhuriyet gazetesi yazıları.
		EK 48	D.E.'nin taahhütname alınmaksızın Ebe Okulunda parasız okutulduğunu, Süleymaniye Doğum ve Çocuk Bakım evinde çalıştırıldığını ve ücretlerini bildiren Süleymaniye Doğum evi Baştabipliği ve Sağlık Bakanlığı yazıları.

Dosya	Gömlek	
	EK 49	F.E.'ye Aksaray'da dükkân tahsis edildiği hakkındaki dosya.
	EK 50	O.E. ve ailesi efradının tâbiyet muameleleriyle ilgili dosya.
	EK 51	F.E. ve ailesi efradına apartman tahsisi hakkındaki dosya.
960/3 — 18	EK 52	H.U.'nun iskân yardımı yapılması hakkındaki talebinin reddi ile ilgili dosya.
	EK 53	H.U.'nun çalıştığı yerler ve aldığı ücretlerle ilgili dosya.
960/3 — 19	EK 54	6/7 Eylül olaylarının müzakere edildiği 12 Eylül 1955 tarihli Demokrat Parti Meclis Grubu müzakerelerine ait zabıt.
960/3 — 20	EK 55	7/IX/1955 tarihinde Radyo Gazetesi saatinde okunan örfi idare ilânı ve Meclis'i toplantıya davet eden Riyaseticumhur tebliği ile 6/7 Eylül olayları hakkında izahat veren Başvekâlet tebliği metinleri.
960/3 — 21	EK 56	TBMM Zabıt Ceridesi, 13/I/1956 (6/7 Eylül olayları dolayısıyla Meclis tahkikatı açılması hakkındaki takririn görüşülmesi).
	EK 57	TBMM Zabıt Ceridesi, 16/XII/1955 (Başvekil Adnan Menderes'in hükümet programının görüşülmesi)
	EK 58	TBMM Zabıt Ceridesi, 12/IX/1955 (Meclis'in içtima daveti ve örfi idare ilanının görüşülmesi)
960/3 — 22	EK 59	Hikmet Bil'in 23/2/1956 tarihli ve Kıbrıs Türktür Cemiyetinin faaliyetleri hakkında izahat veren dilekçesi.
	EK 60	Kıbrıs Türktür Cemiyetinin İzmir toplantısını yazan 9 Temmuz 1955 tarihli Kıbrıs Postası gazetesi.
	EK 61	Gazete yakmaktan sanık H.Ş.'nin 14/5/1955 tarihli dilekçesi ve Teknik Üniversite'nin açılış töreninde Adnan Menderes'e Kıbrıs Türktür Cemiyeti rozetinin takılışını gösteren resim.
960/3 — 23	EK 62	Atina Büyükelçiliğinin 6 Eylül 1955 saat 12.30'da alınan ve infilakı haber veren telefon şifresi.
	EK 63	İstanbul Emniyet Başmüfettişliğinin Ankara Emniyet Başmüfettişliğine 7 Eylül 1955 tarihli raporu.
	EK 64	İstanbul Milli Emniyet Şefliğinin Milli Emniyet Hizmeti Reisliğine 8 Eylül 1955 tarihli raporu.
960/3 — 24	EK 65	Athenagoras'ın 6/7 Eylül hadiselerini müteakip Adnan Menderes'e verdiği dilekçe üzerine tutulan dosya.

- 960/3 — 25 EK 66 Milli Emniyet'in 6/7 Eylül olaylarının yaratılmasını Celal Bayar'ın hükümete telkin ettiğinden, diğer hadisenin hükümetin emri ile yaratıldığından bahseden iki raporu.
- EK 67 Örfi İdare Kumandanı Nurettin Aknoz'un 6/7 Eylül olayları ile ilgili generaller hakkında Başvekâlete verdiği 8/11/1955 tarihli rapor.
- EK 68 İstanbul Valisinin Dahiliye Vekilinin Valilikten ayrılması teklifi ile ilgili olan ve Emniyet Müdürünü Dahiliye Vekilinden direkt olarak emir almakla itham eden, Celal Bayar'a hitaben yazdığı 5/XII/1955 tarihli yazısı ve eki Emniyet Müdürünü nümayişçiler arasında gösteren resim. Gökay'ın Riyaseticumhura 13/IX/1955 tarihli telefon raporu.
- 960/3 — 25 EK 69 Dahiliye Vekâleti Vekili Ethem Menderes'in İzmir Valisini kusurlu gördüğüne dair telefonla alınan notu.
- 960/3 — 26 EK 70 6/7 Eylül İstanbul olayları hakkında derlenen malumat.
- 960/3 — 27 EK 71 6/7 Eylül günlerinde İstanbul, Ankara ve İzmir'de cereyan eden olaylar ile ilgili olup İçişleri Bakanlığında bulunan not.
- 960/3 — 28 EK 72 6/7 Eylülde İstanbul ve İzmir'de zarar görenlerin zararlarının ödenmesi hakkında kanun lâyihası.
- EK 73 6/7 Eylül olaylarından İstanbul'da zarar gören Yunan tebaalı şahıs ve müesseselere ait listeler.
- EK 74 Muammer Çavuşoğlu'nun İzmir'de Yunan bayrağının çekilişi münasebetiyle verdiği nutkun metni.
- EK 75 Demokrat Parti kayıtlarının 6/7 Eylül olayları ile ilgili olanlarının tahrip edildiği hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığının yazısı.
- EK 76 Tevkif müzekkereleri.

İFADELER VE DİLEKÇELER FİHRİSTİ

(Dosyaya göre alfabetik)

SANIKLAR

BALİN, Mehmet Ali 4-5, 73	COŞKUN, Bahaettin 39-41
BAYAR, Celal 66-67	DÜLGEROĞLU, Safa 25
ENGİN, Oktay 9-12, 77	EMREALP, Nevzat 74-76
ERİŞ, Alâattin 16-21, 80-81, 83-84 (dilekçe)	ENGİN, Dilek 22-23
GÖKAY, Fahrettin Kerim 27-30, 78-79, 85-86 (dilekçe)	ENGİN, Faik 7-9
HADIMLI, Kemal 55, 71-73	EYÜBOĞLU, Orhan 59
KÖPRÜLÜ, Fuat 2-4, 80, 87-91 (dilekçe)	MENDERES, Ethem 55
MENDERES, Adnan 67-68	OĞUZ, İbrahim 24
TEKİNALP, Mehmet Ali 82, 92-94 (dilekçe)	ONAT, Arif 53
UÇAR, Hasan 6-7, 77	OZAN, Aziz 35
ZORLU, Fatih Rüşdü 65-66	ÖZÇETİN, Mustafa 44-45

TANIKLAR

AKNOZ, Nurettin 52	PERİN, Mithat 54
ALTINDAĞ, Celal 46-47	SANCAK, Cemal 13-14, 61-62
ARCA, Sadık 43-44	SAROL, Mükerrrem 63
ATAMAN, Hüseyin 48-49	SAVCI, Kemal 1-2
AYAN, Nuri 70-71	SÖZEN, Suzan 81
AYGÜN, Kemal 49-50	ŞENOVA, Ahmet 25-26
AYLAV, Galip 45-46	ŞENOVA, Mehmet 26
ATENAGORAS, İspiro 61	TANSU, Haydar 23-24
BERK, Medeni 54	TULGA, Refik 56-57
BİL, Hikmet 31-33, 79	UĞUR, Necdet 60
BİLGE, Fazıl 42-43	UP, Nabi 47
BİRGİT, Orhan 33-35	ÜLENGİN, Şemsi 15
CANOĞLU, Hamdi 41-42	YETKİN, Nüvit 58
CEBE, İzzettin 69-70	YETKİNER, Ethem 50-51
	GEDİK, Melahat 38
	HACOPULOS, Aleksandr 52-53
	İNÖNÜ, İsmet 68-69
	KARAGİL, Nevzat 35-37
	KUTLUAY, Bekir 37